

El territori i la nova cultura psicopedagògica

Síntesi de la conferència de **Jaume Carbonell i Sebarroja** a la jornada inaugural del curs 1988-89 dels Serveis Sòcio-Psico-Pedagògics Municipals de la Ribera Alta-Ribera Baixa.

Jaume Carbonell és director adjunt de la revista *Cuadernos de Pedagogía*.

Transcripció i síntesi: Tomàs Llopis.

La conferència es plantejà com una sèrie de línies de reflexió, propostes i interrogants amb l'objectiu d'iniciar un debat al voltant de la nova cultura psicopedagògica lligada al territori.

S'analitzà prèviament la crisi de l'escola i les insuficiències de la Reforma, per a proposar deu tesis a mena de punts vertebrals de la nova cultura psicopedagògica.

CRISI I PATOLOGIA DE L'ESCOLA

L'escola està malalta com a institució i aquesta malaltia sols serà superable en la mesura que l'escola trenque els murs institucionals i s'obriga a l'entorn. S'iniciarà així un procés educatiu que resolga el trencament del xiquet en dos rols: l'infant al carrer i la família, l'alumne a l'escola.

¿Per què l'escola està en crisi? Cal reflexionar al voltant de quatre elements:

— El sentit de la cultura escolar. Trencament entre la cultura acadèmica i la cultura vivencial i quotidiana del nen, amb el consegüent desinterès pel que s'ensenya a l'escola.

— L'escola capacitava per accedir al món del treball. Avui aquesta expectativa es veu truncada pel fantasma de l'atur i els interrogants dels alumnes al voltant del sentit dels seus estudis.

— A l'escola, com institució cultural, li han sortit molts competidors. La televisió, el vídeo, els nous llenguatges audiovisuals i informàtics...

constitueixen xarxes d'aprenentatge i socialització que competeixen amb l'escola i de vegades amb més eficàcia. Situació agreujada per la incapacitat de l'escola de relacionar-se i d'intervenir educativament dins d'aquests mitjans.

— La consecució de la plena escolarització ha suposat un cost en inadaptacions, fracassos..., així com el replantejament del sentit de l'escola i la seua funció: educar, instruir o fer de pàrking? L'ampliació de l'educació cal fer-la amb nous criteris o suposarà tan sols un increment de places al pàrking.

LA REFORMA EDUCATIVA I LES SEVES INSUFICIÈNCIES PEDAGÒGIQUES

Cal constatar que la Reforma i el debat al seu voltant tan sols s'han plantejat l'esquelet, la superfície, l'estructura: agrupaments, com instruir, continguts de cada nivell, titulació del professorat, condicions, diners..., però no s'ha entrat en el nucli, quin model de cultura psicopedagògica?, quin model educatiu perseguim?, quina mena de ciutadans volem formar?, com ensenyem?, quins aprenentatges volem aconseguir?, quins objectius educatius i quina funció social té l'escola, lligada a la comunitat?... Aquest és el debat essencial que deu marcar la prioritat en les inversions i la resta de qüestions.

LES 10 TESIS QUE ES PROPOSEN

1. La cultura està en el territori

L'experiència és el mitjà més vàlid d'aprenentatge. Com diu Rousseau, «els grans mestres són la natura, els hòmens, les coses». Aquest discurs ha estat recollit a l'escola activa amb les aportacions de la nova pedagogia, i a la psicologia des de les aportacions de Piaget, la psicologia cognitiva, l'ambiental...

La cultura no està, o no està sols, als llibres de text; cal buscar-la al

territori, en la comunitat. L'escola ha fet un segrest de la cultura, rotulant-la i concretant-la al llibre de text. Deixant a fora una gran quantitat de sabers que es troben en la realitat, a l'entorn, en les institucions, en el món del treball, als espais urbans, al camp... Cal sortir al territori per a, amb una acció orientadora adequada, comprendre la relació de l'home, de la cultura i de la natura, descobrint tots els llenguatges del territori.

Cal convertir el territori en un arsenal de recursos pedagògics. Descobrir tots els recursos educatius de cada municipi i comarca i la capacitat/possibilitat educadora de cada ciutadà (forners, vells, catedràtics, escombraires...). L'escola deu dirigir aquest apropament a l'entorn per recollir-lo i sistematitzar-lo.

2. Cal un nou currículum integrador

Un currículum que supere les falses dicotomies entre instrucció i educació, entre ensenyament de coneixements i aprenentatge de procediments, entre coneixements i valors... Quan transmetem uns coneixements estem, voluntàriament o involuntàriament, activant certes estratègies d'aprenentatge, posant en joc un sistema d'actituds i de valors, desenvolupant uns models de comportament. Cal articular tot això, plantejar-se la globalització i la interdisciplinarietat.

Els problemes rellevants de l'entorn superen l'explicació parcel·lada de les disciplines acadèmiques: la realitat és una totalitat.

3. L'aprenentatge d'habilitats bàsiques

Què cal ensenyar? Hi ha un constant augment de coneixements i els programes escolars, en tractar d'abastar-los, es troba que són cada vegada més màxims, abasten més con-

tinguts. Quins són els coneixements fonamentals?

L'acord hauria de partir d'aquests criteris:

Continguts que siguen:

— Culturalment significatius.

— Socialment útils.

— Pedagògicament assimilables i una mica engrescadors. Cal garantir l'adquisició d'unes habilitats bàsiques: aprendre a estudiar, aprendre a aprendre, hàbits intel·lectuals i de treball, habilitats de recerca d'informació, tècniques de solució de problemes..., més que la memorització d'uns continguts.

Cal plantejar-se una educació permanent. Cal garantir un domini adequat de la lecto-escritura, superar la gran quantitat d'analfabets funcionals. L'escola ha de plantejar-se el fet d'ensenyar a llegir i escriure. S'entén ací per la lectura entendre el que es llig, tenir gust i passió per la lectura, ser crítics, saber sintetitzar, dominar els diferents llenguatges predominants a la societat. Cal potenciar l'ús vivencial de l'escritura.

4. Una educació més humana

En un projecte de canvi cal un mo-

del d'educació més humana, on s'integren els sentiments, es parle de valors i s'ompliga de contingut el concepte de socialització.

Hi ha una crisi de valors. Cal omplir de continguts la democràcia pluralista: solidaritat, cooperació, pau, coeducació, són valors que cal explicar.

Més enllà de l'eficàcia, el rendiment, l'èxit..., els sentiments han de tenir el seu lloc i l'escola ha de substituir el seu control pel seu conreu. Cal ensenyar a ser conscients d'un mateix i dels altres, a viure, a estimar, a estimar-nos, a viure el fracàs, a sofrir. Respectant la individualitat de cada alumne, l'escola ha de plantejar-se la filosofia del ser front al tenir (més diners, més poder, més béns...).

La socialització i la convivència han de trobar el seu espai a l'escola. Potenciar la convivència amb el medi, la pedagogia vivencial.

5. Educació pel treball

En la relació de l'escola amb el món del treball es poden remarcar tres aspectes:

Primer, l'absència de la cultura del

treball dins de l'escola. El treball ve als llibres, ¿per què no són els pares els que ho expliquen als alumnes?

Segon, el fracàs de la Formació Professional. El sistema escolar ha estat incapaç de relacionar-se amb l'empresa. Una alternativa poden ser els programes de transició i la formació pel (**per el**, no per al) treball.

Tercer, la manca d'orientació professional-vocacional. Estudis sobre les habilitats bàsiques de cara a una inserció còmoda, flexible i canviant al món del treball.

6. Territori i qualitat de vida

No és possible aquesta ciutat, aquest territori educatiu, sense una major qualitat de vida a les ciutats. Cal dissenyar la ciutat, els territoris, per ser viscuts i ser educatius. Els psicopedagogs, els mestres, haurien de tenir coses a dir al voltant de com es construeixen les ciutats; més enllà del rendiment econòmic, cal tenir en compte els infants.

7. La comarca educativa

Aconseguir una descentralització

real de les competències educatives. Crear uns Consells Educatius on estiga representat tot aquell col·lectiu, institució o professional que tinga quelcom a veure amb l'educació. Aquests Consells haurien de:

— Realitzar un mapa escolar qualitatiu (inventari del patrimoni cultural i educatiu, optimització de recursos, projectes...).

— Dissenyar un currículum comarcalitzat.

— Elaborar plans d'orientació i programes de transició de l'escola a la vida activa.

— Plans unitaris de formació permanent.

Cal recuperar el poder municipal i comarcal.

8. El projecte educatiu i la concreció curricular

Cal concedir més autonomia a les

escoles per a definir projectes que s'adapten a les necessitats per tal de:

— Definir una filosofia educativa i pedagògica amb la participació de tota la comunitat educativa.

— Concretar el currículum, tot subvertint els objectius oficials mínims per a adaptar-los a la realitat concreta.

— Organitzar la vida del centre (espai, horaris...) en funció del projecte educatiu i les relacions amb l'entorn.

9. El nou rol professional del mestre

La funció del mestre està en crisi, entre la desconsideració social i administrativa i el continu augment d'exigències. La llista de rols que se li assignen als mestres és quasi infinita. El mestre ha de ser mestre i prou.

10. El lloc del psicòleg, pedagog i altres

Hi ha un lloc per al psicopedagog, junt amb d'altres professionals, al marc del territori i dins l'escola al costa i discutint amb els mestres.

Els psicòlegs i pedagogs han d'intervenir més directament en el marc del territori i també dins les escoles per a intervenir en la programació, en l'elaboració del projecte educatiu, en el disseny del currículum..., amb un caire preventiu, no recuperador.

Tot açò pot semblar utòpic, però ¿no és més utòpic pretendre que és possible una reforma amb profunditat de l'escola i un canvi real partint de les misèries actuals i sense trencar les inèrcies institucionals?

L'escola no es fa a partir de grans projectes i grans utopies, sinó que es fa a partir d'esforços quotidians i petites utopies.

Activitat sindical en gabinets municipals

Si bé la idea de l'activitat sindical dirigida a la defensa dels interessos dels psicòlegs i pedagogs que treballen en gabinets municipals s'ha plantejat reiteradament durant els darrers anys, i en especial des que la Conselleria d'Educació va iniciar la creació dels SPEs, no ha estat fins fa poc que aquesta idea s'ha dut a terme.

El propassat dia 18 d'octubre es va celebrar una reunió de membres de gabinets municipals afiliats a UGT, en els locals d'aquest sindicat. L'ordre del dia incloïa, com a punts principals, la creació de la secció sindical de Gabinets Municipals i la discussió i aprovació d'una tabla reivindicativa, que, a la fi, va quedar així:

1. Dignificació professional: Cap de contracte de caràcter administratiu i/o de serveis.

2. Negociació dels serveis i els recursos a crear per la Conselleria.

— No destrucció de cap lloc de treball.

— Percentatge d'oposició lliure a SPEs.

— Contractacions indefinides.

— Reconeixement de la titulació superior.

3. Consecució d'un concert econòmic entre la Federació Valenciana de Municipis i Províncies i la Conselleria.

4. Creació de les condicions d'un futur conveni col·lectiu entre la FVMP, la Conselleria i els sindicats.

Tot això suposa un pas endavant en l'actitud d'aquest col·lectiu, un ampli sector del qual reivindicava constantment millores i sol·licitava reiteradament la intervenció del Col·legi Oficial de Psicòlegs en defensa dels seus interessos sense que, per la seua banda, hi esmerçaren cap esforç.

Tanmateix cal desitjar que les coses no s'aturen ací, i que aquells que preferesquen d'altres alternatives sindicals segueixquen l'exemple i promoguen la creació de la secció de Gabinets Municipals en altres sindicats.

Aquells que desitgen integrar-se en la secció de Gabinets Municipals poden acudir a les reunions que, en

principi, tindran lloc el primer dijous de cada mes en els locals de la UGT, a les 7 de la vesprada.

Un darrer fet a remarcar, per altra banda: s'arribà a la conclusió que, en el cas de fer-se necessària alguna actuació concreta per part d'aquest sindicat en defensa dels interessos dels membres d'algun Gabinet Municipal, solament s'hi actuarà si es fa palesa la col·laboració i el compromís d'aquests membres en solucionar els seus propis problemes.

«Al Cèsar el que és del Cèsar.» Al Col·legi li correspon la defensa del rol del psicòleg, però les qüestions laborals han de ser abordades des d'altres instàncies. Convé, doncs, que els qui treballem en Gabinets Municipals seguim l'exemple i, cadascú des de la seua opció sindical, col·laborem en la defensa dels nostres interessos laborals.

A. Rosell